

L'ingrés agrícola a la plana de Vic al segle XVIII. Les rendes d'origen agrari

per Carles Sudrià

Introducció

Els estudis sobre la realitat econòmica d'èpoques passades inclouen cada vegada amb més relleu informacions quantitatives seriades de magnituds importants dins el sistema econòmic. Pel que fa a l'Espanya del segle XVIII, els preus i la producció han estat el principal objecte de recerca de dades, construcció de sèries i anàlisi de fluctuacions i tendències. Aquest treball es proposa de fer l'estudi d'una font seriada distinta: l'ingrés derivat de la producció agrícola.

La informació estudiada procedeix dels llibres de comptes d'unes masoveries de la Plana de Vic propietat de dues entitats eclesiàstiques: l'Església de la Pietat i el Capbreu del Bisbat de Vic.¹ Aquests llibres són els comptes de les entitats propietàries i detallen les entrades i les sortides de diner relacionades amb l'explotació de cada propietat. L'abast temporal d'aquesta informació no és uniforme per a totes les explotacions: comença entre el 1730 i el 1745 i acaba els anys 1865-69. Dins d'aquest període hi ha dues etapes amb alteracions: una correspon a la Guerra del Francès, que provocà fugides i pèrdua de documentació entre el 1808 i el 1814.² L'altra alteració afecta únicament els llibres de les explotacions del Capbreu, en els quals des del 1801 consta una mateixa quantitat com a ingrés anual, segurament per causa d'haver entrat aquestes finques en la desamortització de Godoy. El període analitzat en aquest treball serà únicament el que arriba fins el 1807.

Entre els ingressos que anualment queden registrats en els diferents llibres destaca el degut a la «collita», que és el que mostra la taula número 1. Es tracta de l'ingrés obtingut per la venda de la part de la producció que corresponia a la propietat. Aquestes finques eren explotades en règim de masoveria, definit per uns contractes entre masovers i propietaris. Les identitats que presenten els contractes consultats permeten d'afirmar que les clàusules bàsiques es mantingueren inalterades en el període estudiat.³ Aquestes clàusules es poden resumir així:

1. Arxiu Episcopal de Vic (AEV), Arxiu del Capbreu, vegeu l'apèndix. He d'agrair la indicació de l'existència d'aquests llibres a Antoni Pladevall. Dec també reconeixement per les crítiques i els suggeriments formulats a R. Garrabou, J. Torras i J. Nadal.

2. En alguns llibres hi ha la següent indicació: «A motiu de haber-se extraviat molts papers i grans per a causa de la invasió dels francesos no se pot saber de fisco lo que ha rediuat esta heretat en estos años de guerra, per això se han posat las collitas de esta manera computant de gros en gros lo que podian donar defalcats los mals ocasionats per los enemichs.»

3. No ha estat possible de trobar els contractes de totes les explotacions. Al *Llibre de*

- 1) El masover ha de lliurar al propietari un terç de la collita anual.⁴
- 2) El masover ha de pagar una quantitat fixa anual en diners en concepte de lloguer.
- 3) El masover ha de pagar tots els impostos (cadastre, talles).⁵
- 4) El propietari ha de pagar els censos en diners.
- 5) El delme, els censos i altres drets en espècie «es treuen de la pila abans de partir» (es paguen proporcionalment a les parts que es fan de la collita).
- 6) El masover té dret a conrear una petita part de la terra de farratge per a les bèsties de treball sense fer parts.

La durada del contracte es fixa a vegades en un any i a vegades en quatre, però, en qualsevol cas, es renova automàticament si no és denunciat.

La part principal del treball se centra en l'estudi de l'evolució de l'epígraf «collita», que correspon a la venda del terç de la producció anual de cada explotació. Quines reflexions permet l'estudi del moviment d'aquest ingrés durant el segle? Com altres magnituds, l'ingrés té un doble caràcter de «conseqüència» i de «causa». En aquest sentit, l'ingrés de què parlem haurà estat determinat per la producció anual i pel preu a què es ven. Aquest fet ens permet, mitjançant la comparació entre moviment de l'ingrés i moviment dels preus, d'acostar-nos al moviment de la producció. L'anàlisi ingrés-preu-producció pot ser interessant en els violents moviments a curt termini i en l'evolució secular de llarga durada. A més, permetrà de parlar de les relacions entre producció i preus en les crisis del segle, de la influència de la producció interior en la formació del preu i del grau d'integració del mercat català. L'evolució de l'ingrés en un període llarg permet de datar l'inici i els canvis de ritme de l'increment de la producció a la comarca.

Pel que fa a les «conseqüències» de l'ingrés, és clar que és un indicador del nivell i del moviment de les rendes que de la producció agrícola extreuen diferents grups socials. Les nostres xifres seran directament indicatives de l'evolució dels ingressos d'un propietari no explotador, però també permetran consideracions sobre els ingressos d'altres grups que participen en la renda agrària global (propietaris explotadors, perceptors de drets senyorials, masovers, etc.). L'anàlisi d'aquestes consideracions, amb aportació d'informacions complementàries, és la que clou el treball.

Cal destacar dos aspectes, a més dels ja esmentats: l'adquisició de les explotacions i l'estabilitat dels masovers. Unes quantes de les explotacions que es relacionen més avall arribaren a ésser propietat del Capbreu i de l'Església de la Pietat després de situacions d'endeutament molt fort de l'antic propietari i, en algun

arrendaments del Capbreu (AEV, Arxiu del Capbreu) hi ha nota dels contractes dels masos Gorumbau, Gurri i Madriguera. En el llibre de comptes del mas Coma hi consta el contracte corresponent. En aquests documents hi ha nota dels canvis introduïts i de les dates de renovació dels contractes. Les darreres són del començament del segle *xx*.

4. Als masos Gorumbau i Gurri el blat de moro, les faves i els llegums es pagaven al quart fins en 1752-54. Després es feia el terç de tot. Al mas Coma es pagaven també al quart aquests productes, però només si eren fets en fangada. Al mas Madriguera sembla que no es feien parts de les tardanies ni dels productes d'horta.

5. El pagament dels impostos per part del masover es generalitza els anys 1752-54 a totes les explotacions. Es rebaixa la quantitat que signifiquen aquests impostos del lloguer anual en diners acordat.

cas, de subhasta.⁶ La compra es feia amb diners que no eren de les institucions compradores, i a molts dels llibres de comptes hi ha relació nominal dels «fundadors» dels censals esmerçats en la compra de l'explotació. Aquests fundadors eren remunerats mitjançant les «celebracions», pagaments corresponents al 3 % o al 5 % del capital invertit, la freqüència de les quals variava en funció de la rendabilitat de l'explotació. L'Església de la Pietat i el Capbreu eren, doncs, més aviat entitats gestores i no pas autèntics propietaris de les explotacions. La remuneració d'aquesta gestió sembla que es feia mitjançant pagaments anuals fixos anomenats «salari del capbrever» o «salari del visor». Els capitals utilitzats devien estar vinculats legalment a les institucions, ja que els rendiments obtinguts no expliquen una aportació voluntària.

Un altre aspecte destacable fa referència a l'estabilitat del règim de masoveria. D'una banda, cal remarcar el fet que es mantinguin les clàusules bàsiques del contracte de masoveria en un període d'augment notable dels preus i la producció agrícoles. Hi ha també una gran estabilitat dels masovers a les explotacions. Alguns llibres deixen constància, a cada pagament del lloguer anual, del nom del masover de qui es rep. Es comprova que hi ha continuïtats de més de 50 anys d'una mateixa família en una explotació amb tres o quatre «herències» entremig.⁷ Tot i desconeixent les condicions de l'oferta i la demanda de treball a l'època, aquesta estabilitat fa pensar en una situació favorable als masovers a la comarca que sorprèn, atès el fort augment de la població durant el segle. És clar, però, que ignorem la representativitat dels casos presentats.

La Plana de Vic el segle XVIII

Per tal de centrar les informacions i l'anàlisi posteriors convé oferir algunes dades sobre la comarca on hi ha les explotacions de què parlarem. La Plana de Vic ha estat tradicionalment, i fins als nostres dies, considerada com una zona agrícola rica, on l'estructura de la propietat de la terra permetia parlar d'«aquests llocs clàssics de riques masies establertes socialment després de la sentència de Guadalupe...».⁸ Concretar i quantificar aquesta idea general no és fàcil. La confirma, però, Zamora en els apunts del seu viatge del 1787: «... pero si no andan las fábricas (de pelaires), todo son trabajos por que toda la tierra que tengo referida está poseida por los dueños de las masías, que son muy ricas».⁹ De les fonts disponibles només el cadastre del terme de Vic ha estat estudiat

6. Hi ha referències concretes de dificultats greus dels anteriors propietaris dels masos Madriguera, Vilamajor, Gorumbau i la Sala de Viladrau.

7. Al mas Gurri hi ha un Vinyets entre el 1749 i el 1805 (Segimon, 1749-60; Josep, 1760-62; Pere, 1762-1801; Segimon, 1802-05). Al mas Paracolls hi ha un Valencià entre el 1740 i el 1840, llevat del període 1814-26, en què Genís Valencià és masover de Coma. Al mas Gorumbau del 1752 al 1815 hi ha algun Casanovas. Al mas Coma del 1743 al 1761 és F. Costa el masover, i els anys 1762 i 1763 la seva vídua. Al mas Vilamajor hi ha un Cornellàs entre el 1754 (Mateu Cornellàs) i el 1821 (Segimon Cornellàs).

8. Pierre VILAR, *Catalunya dins l'Espanya moderna* (Barcelona, Ed. 62, 1964-68), III, p. 204.

9. F. DE ZAMORA, *Diario de los viajes hechos en Cataluña* (Barcelona, Curial, 1973). El viatge a Vic és dins la sisena sortida, l'any 1787, ps. 57-75. El paràgraf citat, a les ps. 62-63.

en detall,¹⁰ però és clar que, tot i representar una part important de la comarca, l'estructura de la propietat que s'hi observa no és extensible a la totalitat de la Plana. Hi ha una gran quantitat de «terres soltes», no amassades (més d'un 60 % de l'extensió del terme), segurament propietat d'artesans i d'altres habitants de la ciutat no pàgesos. Aquesta situació no es donava en altres termes de la comarca de població quasi exclusivament dedicada a tasques agrícoles. No podem dir res més sobre aquesta qüestió, ni tampoc sobre la personalitat dels propietaris de les terres, i hem d'acceptar, doncs, en principi, aquesta idea inicial de riques masies explotades directament pels propietaris.

La informació és més detallada pel que fa als tipus de conreus: la producció és bàsicament cerealista. En primer lloc, cal destacar la pràctica inexistència de la vinya com a element diferenciador amb altres comarques. Un recull de documents publicats a mitjan segle XIX pel regidor encarregat de l'Arxiu Municipal permet de situar el procés de desaparició dels ceps els segles XVI i XVII.¹¹ S'hi publica, en efecte, un memorial del 1638 adreçat al Consell de Vic per la confraria de blanquers demanant mesures que evitin la desaparició de la vinya, ja que «... no sols no se'n plantan, però encara se n'arrencan, si bé prest no se n'arrencaren perquè en tota la parròquia de Vic no se'n trobaren més que cinc o sis que no s'ian ab ses cases y masos per poder-las guardar...»¹² La causa, segons la confraria, són els lladres que roben els fruits i contra els quals demana mesures de policia. De tota manera, la causa deu ésser, encara que el memorial digui explícitament el contrari, la qualitat del vi que produïa la comarca. Les respostes dels experts a Patiño el 1716 són molt clares: les vinyes de la parròquia de Vic són totes d'«inferior qualitat».¹³ Al començament del segle XVIII la vinya és absolutament marginal a la comarca. A Vic els ceps ocupen sis quarteres sobre les quasi cinc mil del terme. En altres llocs de la Plana la situació no és pas diferent, com ho demostren l'informe presentat al bisbe de 1782,¹⁴ la referència que hi fa Zamora¹⁵ i la relació de collites del 1797.¹⁶

Aquesta relació és el document general més útil, ja que desglossa les diferents produccions de cada parròquia els anys 1796 i 1797. En dates anteriors només podem referir-nos al terme de Vic, que, encara que signifiqui una quarta part de la producció total de la Plana, no és representatiu perquè la proximitat del centre urbà i, segurament, l'estructura de la propietat que li és pròpia són causa de la introducció d'alguns productes, com els llegums, poc conreats en altres termes. Una ràpida visió d'aquestes dades del 1716, 1782 i 1787 permet

10. MONTSERRAT PAGÈS, *L'evolució de l'agricultura al terme municipal de Vic*, part II, tesi de llicenciatura, setembre de 1974 (Facultat de Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona).

11. JOSEP SERRA I CAMPDELACREU, *Les vinyes a la Plana de Vic*. Divulgacions de l'Arxiu Municipal de Vic (Vic 1881). L'autor mostra la seva preocupació: «La nostra comarca ha tingut la mala fortuna de trobar-se sense vinyes a l'hora precisament que donen més product.» Pròleg.

12. *Ibid.*

13. Les respostes foren publicades per Eduard JUNYENT, *La ciutat i el terme de Vic en 1716*, «Ausa», núm. 81 (1975), ps. 6-26.

14. Informe fet al bisbe sobre la situació de la comarca publicat per Eduard JUNYENT, *La comarca de Vich en 1782*, «Ausa», núm. 24 (1958), ps. 50-58.

15. «[En la Plana de Vic] no se coge vino ni aceite y muy pocas frutas», F. DE ZAMORA, *op. cit.*, p. 62.

16. AEV, Arxiu de la Mensa, lligall 1.420. He utilitzat les notes que m'ha facilitat Es-teban Canales.

de parlar, en el terme de Vic, d'una tendència a la substitució del mestall pel blat pur, segurament amb caràcter general a la comarca, i una altra tendència a la producció de llegums, que no es reflecteix, en canvi, a les dades d'altres termes, que conté la relació de collites esmentada. La conclusió més significativa que es desprèn d'aquestes dades és que el 60 % del total de quarteres produïdes en el conjunt de la Plana és de blat i mestall, i la resta principalment sègol, blat de moro i llegums. No sembla, doncs, impropï utilitzar els preus del blat com a referència en l'anàlisi de la producció i de l'ingrés.

La població i la seva evolució és un altre element a tenir en compte. Les dades del segle són contradictòries. A Vic, entre les del cadastre (1716) i les que proposa Vilar (1718) hi ha quasi mil persones de diferència.¹⁷ Per al final del segle la informació és més abundant, però també contradictòria.¹⁸ Davant d'aquest fet, i com que no és possible una anàlisi detallada de la fiabilitat d'unes i altres fonts, he optat per utilitzar les dades de Vilar, conscient de la seva provisionalitat.

El creixement global de la població dels termes considerats de la Plana¹⁹ fou, segons les dades de Vilar, d'un 86 % entre el 1718 i el 1787. Els termes en què augmentà més la població foren Santa Eulàlia de Riuprimer, Roda de Ter, Seva, Torelló, Tona i Collsuspina, Centelles i Taradell.²⁰ Això sembla suggerir que la població es concentrava on s'havia desenvolupat una indústria artesanal (Centelles, Taradell, Roda i Torelló), o bé on havia estat possible de rompre i estendre àmpliament el conreu (Seva, Collsuspina i Santa Eulàlia). Aquest darrer aspecte sembla confirmar-se en els termes de la perifèria de la Plana,²¹ que es poden dividir clarament en dos grups: un de creixement molt superior a la mitjana (Sant Pere i Sant Vicenç de Torelló, Sant Bartomeu del Grau, Tavertet i Santa Cecília de Voltregà), i un altre de creixement inferior a la mitjana (l'Esquirol, el Brull, Muntanyola, Tavèrnoles i Sant Martí de Sobremunt).²² Com a conclusió general, doncs, hom constata un creixement molt apreciable de la població i una distribució dels guanys en funció de l'expansió de les indústries artesanals o del conreu de noves terres.

17. Cf. Montserrat PAGÈS, *op. cit.*, ps. 10-15.

18. El 1782, segons l'informe fet al bisbe (E. JUNYENT, *La comarca...*, *op. cit.*), hi ha 5.809 habitants a Vic. El 1787, segons la relació de collites i habitants (AEV, Arxiu de la Mensa, lligall 1.420), n'hi ha 8.919. El 1797, segons Vilar (*op. cit.*, III, ps. 160-162), 8.366. En altres poblacions les diferències són també considerables.

19. He considerat termes de la Plana els identificats per Gonçal de Reparaz (*La Plana de Vic*, Barcelona 1928) com del «fons de la Plana»: Vic, Manlleu, Torelló, Centelles, Roda de Ter, Taradell, Sant Hipòlit de Voltregà, Gurb, Tona, Sant Julià de Vilatorrada, Orís, Seva, Balenyà, Folgueroles, Santa Eulàlia de Riuprimer, Malla i Santa Eugènia de Berga.

20. Els augments en tant per cent, segons Vilar: Santa Eulàlia, 231 %; Roda de Ter, 157 %; Seva, 156 %; Torelló, 149 %; Tona i Collsuspina, 130 %; Centelles, 128 %; Taradell, 126 %.

21. Segons la classificació de G. DE REPARAZ, *op. cit.*, p. 112.

22. Aquest grup de termes cresqué globalment un 65 %: Sant Pere i Sant Vicenç de Torelló, 117 %; Sant Bartomeu del Grau, 132 %; Tavertet, 163 %; Santa Cecília de Voltregà, 163 %; l'Esquirol, 5 %; el Brull, 42 %; Muntanyola, -7 %; Tavèrnoles, 24 %; Sobremunt, 55 %.

El moviment de l'ingrés a curt termini. Crisis i guanys

En aquest apartat es tracta d'estudiar les característiques dels moviments conjunturals dels ingressos, deixant per al següent l'anàlisi del moviment de llarga durada.

Les variacions brusques dels indicadors econòmics són una de les característiques més generalitzades dels sistemes econòmics pre-industrials dependents d'una agricultura sotmesa plenament a les variabilitats meteorològiques i d'altre tipus. En primer lloc, veurem els moviments més importants que registren les dades, amb menció de les variacions simultànies a altres indicadors. Després intentarem de fer una anàlisi d'aquests fenòmens que pugui ajudar a comprendre les relacions entre les diferents variables (collita, preu, ingrés, renda).

Les fluctuacions que mostren les sèries no són uniformes a totes les explotacions. He escollit aquelles oscil·lacions que tenen caràcter general dins el grup de masos, però això no exclou que dins de cada sèrie no hi hagi altres punts més extrems. Del conjunt de puntes positives i negatives que es poden considerar generals veurem més detalladament les que signifiquen una alteració més forta.

En primer lloc, els punts baixos de l'ingrés. El primer d'aquests punts que es troba en el període estudiat és el del 1753. És un punt baix absolutament general i, en molts casos, el punt més baix de la sèrie. Vilar diu: «La sèrie d'anys secs que comença en 1747-48 i culmina en 1752-54 és dramàtica a tot Espanya.»²³ Destaca també Vilar que, tot i la importància de la crisi, els preus romanen baixos. No hi ha aigua per a fer anar els molins, però augmenta la demanda per a moldre, i pugen els preus dels pocs molins que funcionen. Hi ha alguna cosa a moldre: el blat importat. L'any a Vic és també assenyalat com de collita molt curta, segons sembla a causa de les pedregades.²⁴ Poca collita i preu relativament baix: l'ingrés ha d'ésser baix forçosament.

La segona baixa generalitzada i important de l'ingrés es produí els anys 1768-71. És una baixa sostinguda, d'uns quants anys. Els preus de Barcelona que dona Vilar es mantingueren també baixos aquells anys.

Finalment, abans del període del final del segle, de grans oscil·lacions, l'any 1791 hi hagué una baixa important de l'ingrés de les explotacions, segurament relacionada en forma directa amb la baixa dels preus del blat que es produí el mateix any.

Pel que fa als punts d'ingrés alt que es donen de forma generalitzada a totes les explotacions, el primer es produí els anys 1766-67. És el moment del motí de Squillacce, relacionat amb una forta escassetat a quasi tot Espanya.²⁵ A Catalunya els preus pugen considerablement; aquest és l'augment que registren les nostres dades.

Els anys 1773-74 es produí una altra puja, més important que l'anterior, i que coincidí clarament amb un moment de crisi a la capital. El preu del blat féu una variació brusca cap a l'alça segons les dades de Barcelona. Hi hagué problemes d'ordre públic a la capital.²⁶ L'ajuntament de Vic rebé, ja en el mes

23. P. VILAR, *op. cit.*, III, p. 443.

24. Llibre del mas Vilamajor, anotació del 1752.

25. Síntesi dels fets i interpretacions a Gonzalo ANES, *El Antiguo Régimen. Los Borbones*, dins *Historia de España Alfaguara*, IV (Madrid 1975), ps. 369 i ss.

26. P. VILAR, *op. cit.*, III, p. 444.

de març, avís dels encarregats de l'abastament de la fleca pública sobre l'escassetat de blat. S'ordenà que aquests tinguessin preferència de compra sobre qual-sevol foraster.²⁷ El mes de maig, i amb forta pressió popular, s'ordenà de saber les cases que tenien blat per tal que «no falte trigo en la plaza» i també s'ordenà que «se prevenga a los encargados de la provisión [de la fleca] que primeramente surtan de pan a la ciudad y parroquia que a forastero alguno».²⁸

Als masos la puja de l'ingrés va d'un 13 % a un 78 % respecte a la mitjana de tretze anys 1761-1773 en uns casos i 1762-1774 en altres. En la gran majoria de les explotacions la puja és entre el 40 % i el 50 %. L'increment del preu barceloní de l'any 1773 sobre la mitjana dels preus dels anys 1761-73, segons Vilar, fou d'un 25 %. La variació de l'ingrés és considerablement més forta que la del preu. Eren més fortes les variacions dels preus a Vic? Més endavant parlarem d'aquesta possibilitat, però cal dubtar d'una producció curta en aquest any. Els acaparaments i altres tàctiques de venda deuen ésser elements importants per a justificar les diferències entre uns i altres increments.

Després d'oscil·lacions menors, relacionades sempre amb els preus, arriba la gran puja del 1789. Al començament del febrer l'abastament de Vic tingué fortes dificultats. El dia 10 es produí un aldarull popular en contra dels forners, acusats de monopolistes i acaparadors del blat de la comarca. Es confiscaren alguns subministraments de blat destinats als forners i es cremaren els forns.²⁹ Fets semblants, però de més gravetat, succeïren a Barcelona pocs dies més tard.³⁰ La causa del problema a Vic estava, segons els documents oficials, en la manca de gra de venda al detall, ja que el subministrament de pa cuit era assegurat.

Aquell any 1789 la puja de l'ingrés que consta en els llibres respecte a la mitjana dels tretze anys 1777-89 va des del 15 % fins al 85 %. A la majoria de les explotacions, entorn del 35 %. Els preus barcelonins recollits per Vilar van pujar un 31 % per sobre de la mitjana de preus dels mateixos anys. Aquesta vegada la diferència no és tan important, potser a causa de les mesures preses, que foren: en primer lloc, l'escorcoll de magatzems i la venda dels grans registrats i, més endavant, l'adquisició de blat per part de la ciutat per un valor de 30.000 rals.³¹

El darrer decenni del segle les corbes d'ingressos de la propietat de les ex-

27. Arxiu Municipal de Vic (AMV), *Actes*, sessió del 22 de març: «Que si los comisionados necesitan otras porciones de trigo [...] pueden usar la prelación precio por precio a qualquier forastero.»

28. AMV, *Actes*, sessió del 24 de maig.

29. La descripció dels fets consta en una carta de l'ajuntament al baró de Serrahí, secretari del reial acord de l'audiència (AMV, Cartes de la Ciutat, 12 de febrer): «El día 10 de los corrientes sin embargo no haber falta de pan en ninguna especie en las tres públicas flecas de la ciudad y en la propia del Cabildo Eclesiástico, con todo, acostumbradas las mugeres de los artesanos a amasar para sí el pan en sus propias casas comprando semanalmente el trigo en uno de los dos mercados, en los que de algún tiempo a esta parte se observa escasez producida por la cortadía de la cosecha; no se encontró venal el dicho día el necesario para el abasto y surtimiento de los compradores, lo que motivó que, entrado por la mañana un carro de él que iba dirigido a un panadero [...] se conmovieron algunas mugeres y juntándoseles algunos jóvenes y gente inconsiderada pasaron a detener el carro, [...] pasó la gente después a desbaratar los hornos de los panaderos y a quemar por la tarde sus artozas en la plaza del mercado.»

30. P. VILAR, *op. cit.*, III, p. 445.

31. AMV, *Actes*, sessions del 10 de febrer, del 2 de març i del 20 d'abril.

plotacions es veuen fortament agitades, puix que reflecteixen el moviment de preus barceloní. Hi hagué fortes alces els anys 1793 i 1796, i caigudes, no tan importants, els anys 1794 i 1798. La influència de la guerra i la inflació de vals reials ja és forta en la determinació dels preus i, en conseqüència, dels ingressos.

Després del que hem expressat fins ara en aquest apartat cal concloure que, pel que fa als punts extrems de l'ingrés, hi ha una relació molt estreta entre ingressos i preus barcelonins, si exceptuem la crisi del 1753. Per tant més importància dels preus que no pas de les quantitats en les oscil·lacions de les corbes d'ingrés.

Per tal de valorar aquesta afirmació hem de veure que, en un sistema ideal tancat, un ingrés d'aquestes característiques tendiria a no variar fortament, perquè una collita curta seria compensada, almenys en part, per un preu més alt, en funció de l'escassetat de l'oferta davant una demanda estable; i una collita abundant s'hauria de vendre a un preu més baix a causa de l'excés d'oferta. L'anàlisi de les puntes de les nostres sèries, i la comparació amb el moviment de preus, fa pensar que aquest fenomen no afectava significativament les produccions de la Plana de Vic.

Cal situar la zona i fer algunes consideracions. En primer lloc, com s'ha dit, la comarca és bàsicament cerealista, i això justifica prendre el preu del blat com a referència més important en la nostra anàlisi. És clar que hauria estat millor disposar del preu del mercat de Vic, però no s'han pogut trobar sèries de dades prou fiables. S'ha citat, doncs, repetidament la sèrie de Vilar per a Barcelona. Aquest autor, quan fa referència a les relacions de preus entre els mercats catalans, diu: «Només la Plana de Vic disposa d'un excedent (de grans) regular; és aquí, en efecte, on els preus són sempre més baixos que a la mateixa capital.» «Les relacions més constants entre els diversos mercats catalans indiquen una superioritat marcada dels preus de Barcelona sobre els de Vic.»³² És una comarca potencialment exportadora. Hi ha testimoniatge de la realitat d'aquesta exportació en el memorial que els gremis de la ciutat de Vic feren arribar a l'ajuntament en el moment de la greu escassetat del 1789: «*Lo provisto de algunos troges de granos de los años precedentes no puede afianzarles (a los pobres) esperansa en alivio y beneficio de su pobreza, porque el trigo que está en ellas recondido se extrahe y acopia en un precio superior y exorbitante por cuatro o cinco panaderos que han tomado asiento de provisiones para infimas poblaciones del Principado remotísimas algunas de la presente ciudad, [...] dexando atrás más de 30 lugares del corregimiento, se dice que la grande y poblada villa de Berga, del corregimiento de Solsona, la ciudad de Manresa y varios pueblos de su partido, y aún, en parte, la capital del Principado, se abastecen de pan cocido en los ornos de la presente ciudad.*»³³ I només es fa referència al pa cuit; el comerç de blat s'hauria d'afegir a aquestes quantitats exportades. Es tracta, doncs, d'una comarca clarament inclosa dins els nous circuits de comerç que trenquen, ja per sempre, la lògica de l'autarquia comarcal. És «el comerç interregional [que] exercí des del segle XVIII un paper considerable a Catalunya».³⁴ Ramon Garrabou ha pogut confirmar les tesis de Vilar en el mer-

32. P. VILAR, *op. cit.*, vol. III, ps. 453-454.

33. AMV, *Actes*, sessió del 10 de febrer, memorial adjunt.

34. P. VILAR, *op. cit.*, III, p. 457.

cat de Tàrraga,³⁵ i encara que el cas no és el mateix (a Vic els preus eren sempre més baixos que a Barcelona), ens permet de suposar un moviment conjuntural en el mateix sentit dels preus vigatans i barcelonins. El treball de Garra-bou serveix, també, per a refermar la utilització del preu del blat com a preu guia de la nostra anàlisi: es demostra que els altres cereals, que componen el gruix de la resta de la producció comarcal, segueixen fidelment els preus del blat. De fet, les dades que oferim confirmen aquestes hipòtesis en seguir els preus del blat barceloní.

Sabem, doncs, que la collita de la Plana de Vic no té sobre el seu propi mercat tanta importància com si aquest estigués tancat a l'exterior. Ara bé: com es determina aquest moviment de preus a nivell regional? Si l'abastament de Barcelona, que com a principal centre de consum determina el preu, fos realitzat únicament per productes del Principat, es podria suposar que la producció de la Plana de Vic, una de les poques comarques excedentàries, seria important en la determinació d'aquest preu. Però aquest no és el cas: «Més de les dues terceres, potser les tres quartes parts del consum regional en grans devien venir de l'exterior del país [...] Com no haurà estat fortament marcada la formació dels preus agrícoles, i sensiblement esmorteïdes les disparitats locals?»³⁶ I més en una zona on es comerciava amb els grans, on no eren pas només un element de subsistència. El preu del blat no «es feia» a Vic, ni tan sols al Principat exclusivament, sinó que era marcat en gran part per les importacions en massa. I, en aquest cas, quina relació hi ha entre el preu de venda i la producció local? La relació és molt més feble que en un mercat tancat. Això explica que en els anys de puja de preus a Barcelona els ingressos reflecteixin aquesta puja i encara més. Els punts alts dels preus no eren provocats només per una collita curta al Principat, sinó principalment per les collites i les dificultats comercials en altres llocs.

Lògicament, aquest mecanisme hauria d'haver afectat també les collites curtes. Si els preus no depenen del volum de la collita d'una manera important, i romanen baixos quan la collita és inferior a la dels anys anteriors, el decrement en els ingressos pot ser molt fort. És el que passà el 1753. Però no sembla que es repetís greument durant la resta del segle. Els preus marquen les altres puntes baixes de l'ingrés. Estabilitat en la producció?, o és que la comarca exportadora no té capacitat importadora i, quan no té excedents, perd una part de la seva dependència respecte als preus de la capital? Si bé hem pogut aportar testimonis de traves al comerç d'exportació quan hi havia dificultats a la comarca, no sabem la importància en aquests moments d'un possible tràfic de gra procedent de la capital. Només el moviment de la producció comarcal permetria de fer hipòtesis en aquest sentit i, de moment, no podem aportar dades amb una extensió temporal i territorial suficient.

El moviment de llarga durada. L'augment de la producció

En l'estudi del moviment de llarga durada he utilitzat mitjanes mòbils per tal de fer visible la tendència secular que caracteritza l'evolució de l'ingrés. Faré

35. Ramon GARRABOU, *Sobre la formació del mercat català en el s. XVIII. Una primera aproximació a base dels preus dels grans a Tàrraga (1732-1811)*, «Recerques», núm. 1, ps. 83-121.

36. P. VILAR, *op. cit.*, III, p. 457.

servir la mitjana mòbil de tretze anys, considerant l'any de referència i els dotze anteriors. Les raons que ho justifiquen són, en primer lloc, la necessitat de fer comparacions amb la tendència secular dels preus barcelonins, i, en segon lloc, el fet que la mitjana mòbil «rectificada» és un més bon indicador dels punts de canvi de ritme de la sèrie, sempre determinats pel darrer any incorporat al càlcul de la mitjana.

Una primera constatació: els ingressos de la majoria de les explotacions pugen més ràpidament que els preus barcelonins. Efectivament, si considerem 100 la mitjana dels anys 1749-1761 dels preus del blat i dels ingressos dels masos (taula núm. 2), la mitjana dels preus dels anys 1788-1800 seria de 212. Totes les explotacions superen aquesta xifra en les mateixes dates, llevat d'una.

Aquesta diferència en el creixement de les dues magnituds pot tenir dos orígens: l'increment relatiu dels preus de Vic respecte als de Barcelona o l'augment de la producció. La primera hipòtesi és avalada per les observacions de Ramon Garrabou a Tàrraga, on els preus segueixen una tendència a acostar-se als de Barcelona des d'un punt de partida més baix. No sembla, però, que aquest fos el cas de Vic. L'existència d'algunes explotacions que mantienien l'increment del seu ingrés al mateix nivell que el dels preus fa improbable aquesta possibilitat, tenint en compte que no és versemblant en el context de l'època una disminució tan considerable de la producció com la que suposaria l'acceptació d'aquesta hipòtesi. Crec que la diferència entre els augments de les dues magnituds és bàsicament adjudicable a un increment de la producció.

Si acceptem la hipòtesi d'igualtat entre els ritmes de creixement dels preus de Barcelona i de Vic, entre 1749-61 i el 1788-1800 l'increment de la producció a les diferents explotacions hauria estat així:

Gorumbau	74 %
Madriguera	36 %
Gurri	29 %
Coromina	26 %
Pujol	19 %
Vilamajor	15 %
Coma	11 %
Bigues	2 %
Llucià	-4 %

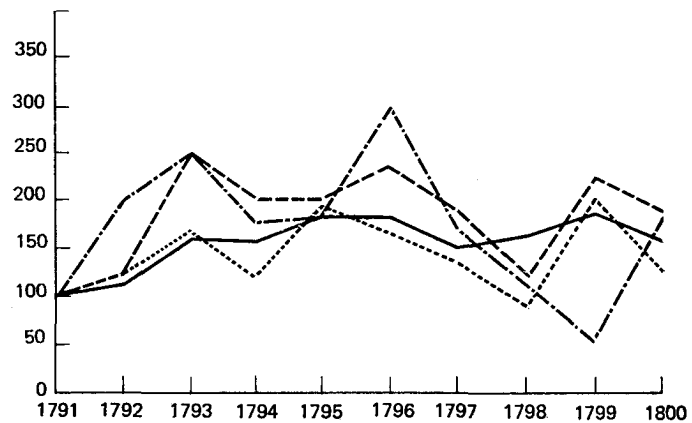
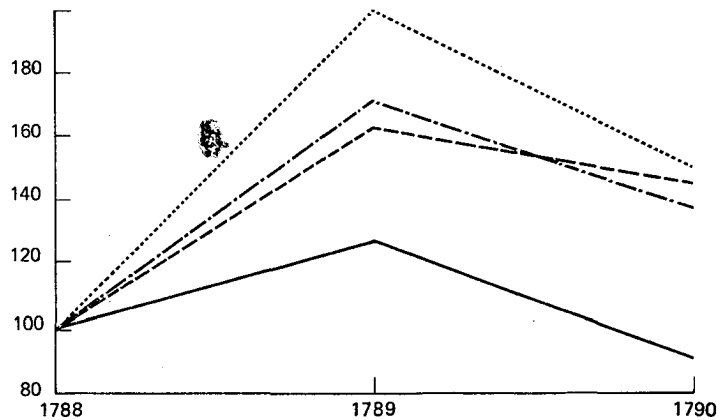
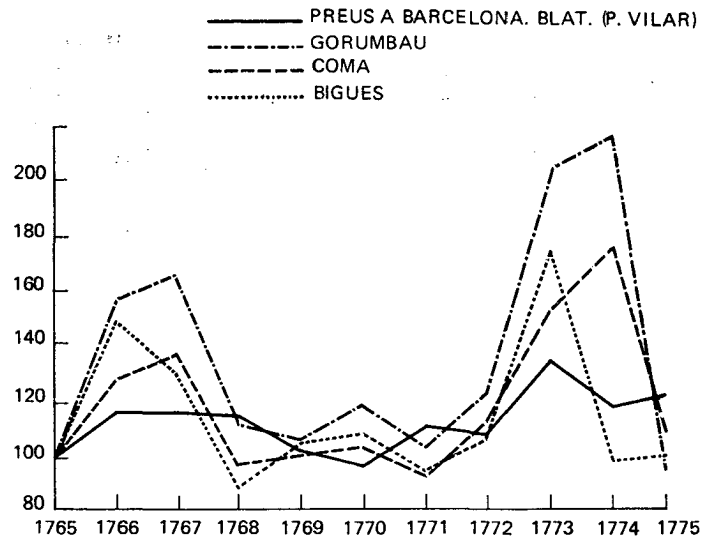
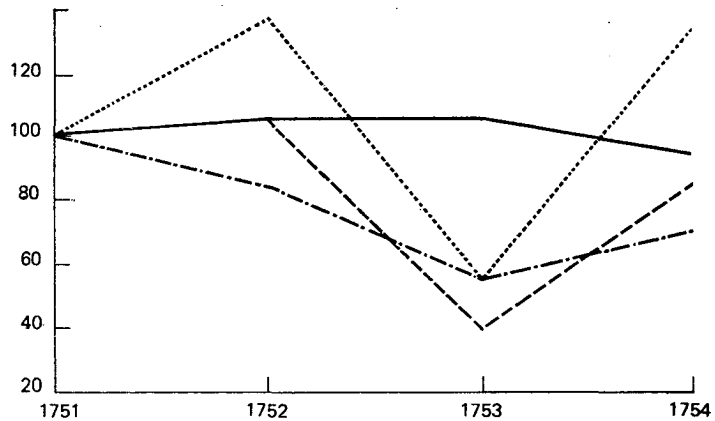
L'ordre que estableix entre els masos aquest augment de la producció estimat és significatiu. Els masos on l'augment és més fort són situats al límit de la Plana, concretament Gorumbau, Madriguera i Gurri al terme de Taradell, una de les zones on, encara avui, hom troba bosc i erm; d'altra banda, hi ha constància de rompudes en els masos Madriguera i Pujol en aquesta època.³⁷

Aquestes estimacions d'augment de la producció tenen un valor més qualitatiu que no pas quantitatiu, atès que no utilitzem els preus de Vic i que suposem una producció exclusivament bladera. Podem dir únicament, doncs, que hi ha indicis d'un augment de la producció agrícola a la comarca i que la rompuda és una de les causes d'aquest augment.

Hi ha altres indicadors en aquest sentit. En una petita mostra de contractes de masoveria, extreta de l'Arxiu Notarial de Vic, hi trobem clàusules referents

37. Llibre del mas Madriguera, anotació del 1746 (terres de nova rompuda). Llibre del mas Pujol, arrendaments de rompudes entre el 1806 i el 1810.

EL MOVIMENT DE L'INGRÉS A CURT TERMINI (Base 100 el primer any de cada gràfic)

a la rompuda, la qual és autoritzada i regulada en més de la meitat dels documents (40 sobre 60).³⁸ El termes a què pertanyen els masos en els quals es parla de rompuda fan un cercle entorn del centre de la Plana, incloent, en una mostra tan curta, quasi tots els termes que tenen algun contrafort muntanyós.

També cal citar el comentari que s'inclou en un document del bisbat de Vic referit als ingressos i les despeses previstos.³⁹ El paràgraf que reproduïm es troba dins una valoració dels ingressos derivats de la qualitat de canonge del bisbe, i partícep, per tant, de les rendes del capítol de canonges: *«Pero se advierte que si esta relación debe tenerse presente para efectos sucesivos no debe ocultarse que la cantidad que incluye el número cinco antecedente [...] que resulta del quinquenio 1774-1779 es excesiva, y no se puede asegurar por subsistente en los años venideros. Fundándose la insubsistencia en las tres causas que fundamentalmente han producido el aumento, esto es, una en la resolución y práctica del cabildo de no arrendar los frutos de las consabidas rentas si administrarlas a su riesgo, lo que le ha salido a su favor; la otra el extraordinario aumento de los precios de los mismos frutos, que causan la miseria en el país; y la última el arbitrio de los labradores de reducir tierras a noval, que, animados del excesivo precio de los granos, lo han hecho con tanto exceso, que ya se conoce en la falta notable de pastos para ganados, y están ya imposibilitados de continuarlo con utilidad por permitirlo poco los terrenos.»*

Aquestes reflexions no són llunyanes de les que es desprenen de les investigacions de P. Vilar sobre les masoveries suburbanes de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona.⁴⁰ Si tenim en compte únicament la producció de blat i cereals secundaris que ens mostra dit autor, veiem que aquesta passa de 749 quarteres de mitjana els anys 1749-58 a 944 quarteres els anys 1789-98: un increment del 26 %. Un cop d'ull sobre la taula que expressa la producció de cada explotació, i únicament pel que fa al blat, mostra que aquest increment és, en gran part, degut a la finca del Prat, que, segons diu Vilar, «... explotada a partir de 1737, [...] el seu nom de Joncar suggereix un terreny del delta que hom acaba d'assecar».⁴¹ És una mena de rompuda, de conreu de noves terres, com les constatades a la nostra comarca.

L'augment de la superfície conreada no és l'únic element explicatiu de l'increment de la producció. Els rendiments per superfície van millorar, segurament, en el transcurs del segle. El cadastre del 1714 mostra, en el terme de Vic, un gran percentatge de terres —les que no pertanyien als masos— en un sistema de rotacions molt avançat. El 1787 Zamora descriu un altre sistema, que ja inclou dues collites anuals en anys alterns, i el situa a tota la Plana.⁴² L'extensió

38. Les referències dels documents consultats i altres detalls, a la meua tesi de llicenciatura presentada amb el títol d'*Aspectes de l'agricultura a la comarca de Vic al s. XVIII* (Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat Autònoma de Barcelona), setembre de 1977.

39. *Plan de rentas y cargos de la dignidad episcopal de la ciudad de Vich* (1779), AEV, Arxiu de la Mensa, lligall 844.

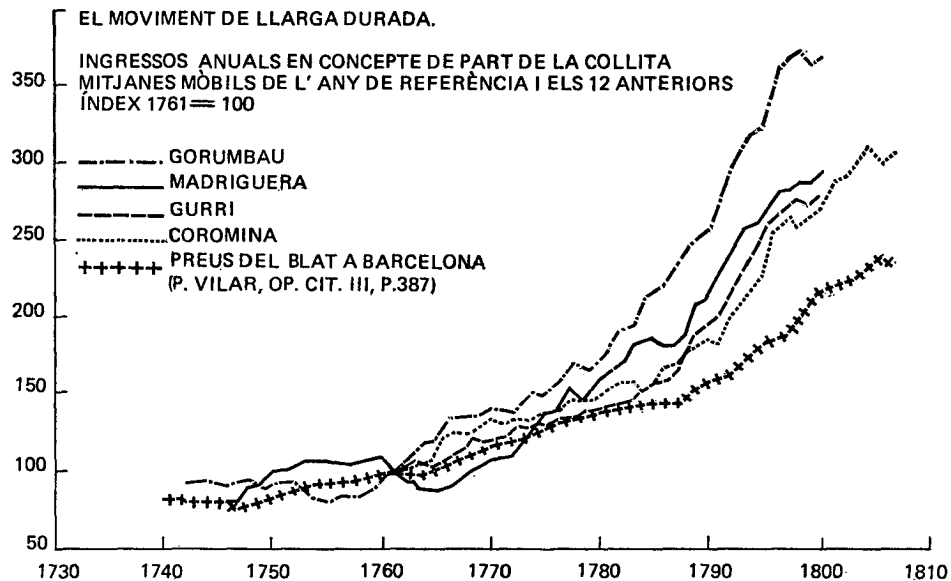
40. P. VILAR, *op. cit.*, III, ps. 591-612.

41. P. VILAR, *op. cit.*, III, p. 596.

42. La rotació el 1716 a les terres de més qualitat del terme de Vic era, segons el cadastre (AMV) i les respostes a Patiño (E. JUNYENT, *La ciutat i el terme de Vic en 1716, op. cit.*):

1er. any: faves o llegum

2on. any: blat

de les millors tècniques fou segurament un element decisiu en l'augment de la producció.

Dit això, cal definir, dins l'àmbit temporal que omplen les dades, els diferents ritmes de creixement, les vacil·lacions i les reculades. En primer lloc, cal dir que les decisions de rompuda o d'un altre tipus que afectaven la producció foren preses a cada explotació en un moment diferent. Hi ha, però, alguns períodes de caràcter més general que es reflecteixen en la tendència pròpia de cada explotació. En el període comprès entre el 1734 i 1755-56, en els pocs masos dels quals tenim dades, hi ha una notòria estabilitat en els ingressos obtinguts, segons les mitjanes mòbils. Després, fins el 1764, a quasi totes les explotacions es produí una puja moderada, que canvià de ritme en moltes aquell any, i es féu més decidida els anys 1765-67. Després hi ha un espai d'estabilitat fins el 1771, que es converteix en una puja molt moderada que clou la crisi generalitzada del 1779. L'any 1780 és el de represa definitiva, i ja ininterrompuda fins en 1798-1799. La intensitat de l'augment varia segons els masos, però, en qualsevol cas, la puja fou considerable. Després, ja en l'agitat panorama de pas d'un segle a l'altre, les corbes de mitjanes mòbils rectificades reflecteixen una puja molt més moderada fins a la forta crisi de 1806-07.

L'evolució de l'ingrés descrita té una estreta relació amb la dels preus. Això és encara més lògic si es té en compte que, en buscar els moviments i els canvis de ritme més generalitzats, s'han deixat fora una gran part dels que poden ésser deguts a l'increment de les terres conreades o a la millora de les tècniques de conreu, perquè aquests canvis no solen tenir caràcter simultani.

El gràfic 1 mostra la comparació entre les magnituds relatives de preus i ingressos. S'hi veu clarament que és a partir de la represa del 1780 que els ingressos se separen dels preus, tot i que ja en aquesta data les explotacions més actives mostren un índex superior al dels preus. La diferència es generalitza encara més a partir del 1791.

És, doncs, el darrer quart de segle quan es reflecteixen en la producció i en l'ingrés les transformacions agrícoles iniciades segurament els anys immediatament anteriors. S'ha de tenir en compte que és a partir dels primers anys del decenni dels setanta que la puja de preus es fa ininterrompuda i va adquirint regularitat. És sobre aquesta base que es prengueren les decisions que veiem després reflectides en produccions i ingressos —recordem la llarga citació del document episcopal sobre les rendes. Hi ha una constatació de l'increment sostingut, però encara «increïble», dels preus.

Les rendes d'origen agrari

Després d'analitzar el moviment de l'ingrés agrícola, cal estudiar els indicis que aquest dona respecte al moviment de rendes d'alguns grups de la societat

3er. any: blat

4rt. any: ordi o civada i espelta

F. de Zamora observa el 1787: «*La tierra nunca queda vacía, pues en las más sacan dos cosechas cada año porque en segando el trigo siembran mijo y en cogiendo las habas, hacen las judías; y en el mismo año vuelven a sembrarlas de trigo y después hacen maíz y vuelven después a hacer trigo*», op. cit., ps. 62-63.

agrària. Les xifres exposades corresponen al producte de la venda d'una part constant de la collita de les explotacions de referència. Així doncs, aquestes xifres són indicatives de l'evolució de l'ingrés agrícola global, o sigui, del valor de la producció anual de cada explotació.⁴³ Es tracta d'aportar alguns elements per a l'estudi de la distribució d'aquest ingrés global entre els distints partícips de la renda agrària.

El perceptor de drets senyorials

Les explotacions a què es refereix aquest treball, i quasi la totalitat de les que s'exploten en aquesta època, mantenen, a més del domini útil, que pertany en el nostre cas al Capbreu i a l'Església de la Pietat, un domini eminent que es caracteritza, a la comarca estudiada, per l'obligació del propietari de fer prestació al tenidor del dit domini d'un cens anual, i d'un lluïme quan es transmet el domini útil. A aquestes prestacions cal afegir el delme, una part de la collita que inicialment se cedia a l'Església però que a quasi tota la comarca de Vic, com en altres llocs, rep també en aquesta època el senyor. Hi ha altres prestacions de caràcter eclesiàstic, com la *parròquia*, la *sagristia*, la *canongia*, etc., que generalment tenen poca importància.

En els llibres de comptes de les explotacions a què s'ha fet repetida referència, a més de constar el pagament anual dels censos en diner, hi ha una relació dels «danys» o «mals» que afectaven la propietat, i hi consten també les prestacions en espècie. Només es fa referència als censos per senyoria i no al delme, del qual es parla més endavant.

Dues característiques dels censos per senyoria es poden desprendre d'aquesta informació: la gran quantitat de perceptors que hi ha en algunes explotacions, i la variable importància relativa que aquestes càrregues representen.

Pel que fa al nombre de perceptors, hi ha explotacions en què arriba a deu o més persones o entitats. La majoria dels perceptors són institucions eclesiàstiques: esglésies, beneficis, rectors, monestirs, etc., però els que reben quantitats més considerables són nobles. Destaquen el comte de Múnter (Malla i Tona), el marquès d'Aitona (Vic) i el marquès de Rupit (Viladrau, Taradell). Entre les institucions eclesiàstiques, la Mensa Episcopal, el capítol de la Seu i alguns «beneficis». Consta també algun particular que adquirí el dret després de l'expulsió dels jesuïtes del seu col·legi de Vic.⁴⁴

Els censos són, habitualment, en diner, i, a més del cens antic, hi ha un cens dit d'«amortització», que deu ésser producte, segurament, de considerar com un préstec al tenidor del domini útil la quantitat pagadora per lluïme.

La taula següent mostra l'import del cens antic, l'únic que podem conside-

43. La relació entre el producte de la venda de la part de la collita que correspon al propietari i el valor de la producció total de l'explotació es pot veure alterada, en primer lloc, pel fet que les càrregues senyorials en espècie són ja deduïdes quan es fan les parts entre propietari i masover i no sabem si mantenen una proporcionalitat amb el total; en segon lloc, per diferències entre el preu de venda aconseguit per les entitats propietàries i el corrent en el mercat, i, en tercer lloc, per les produccions marginals (ramadera, de fusta, de teules, etc.), que s'ignoren en els tractes entre propietaris i masovers. De tota manera, crec que el concepte «collita» dels llibres de comptes és un bon indicador dels moviments generals de l'ingrés agrícola global.

44. Cf. C. SUDRIÀ, *Aspectes...*, op. cit., p. 39.

rar estrictament «per senyoria», i el percentatge que representa sobre l'ingrés mitjà en 1753-1765 a cada explotació:

	<i>lliures</i>	<i>%</i>
Llucià	0,95	1,7
Coromina	1,25	0,9
Bigues	1,52	1,0
Pujol i Balma	5,31	2,5 + 1/2 q. de civada, 3 1/2 q. de blat, 1/2 q. d'es-
		pelta i 6 gallines
Coma i Paracolls	2,46	1,4 + 1/3 q. de mestall

La càrrega que representen aquests drets senyorials sobre el volum d'ingressos de cada explotació és molt variable. Per tal de valorar més exactament aquests percentatges, cal dir que estan calculats sobre la part que correspon a la propietat, aproximadament un terç de valor de la collita total. També cal tenir en compte que la sostinguda alça dels preus agrícoles durant el segle reduí considerablement la incidència que aquests percentatges mostren. Sembla clar que els censos en espècie, quan existien, eren els més onerosos.

El segon ingrés senyorial assenyalat és el provinent del lluïsmes, prestació pagadora en diner quan es produeix el traspàs del domini útil, que ha de lloar el propietari eminent. En la documentació de les explotacions tot seguit esmentades hi ha detall dels lluïsmes pagats amb motiu de l'adquisició de la propietat útil per l'Església de la Pietat i el Capbreu.

	<i>lliures</i>	
	<i>preu de venda</i>	<i>lluïsmes</i>
Gorumbau	6.800	691
Colom	4.400	484
Madriguera	1.282	85
Madriguera ⁴⁵	1.383	137

La relació entre preu de venda i lluïsmes significa un percentatge que oscil·la entorn del 10 %. És clar que la freqüència de les transferències és el que determina la importància d'aquesta aportació per al perceptor del dret. En el *Plan de rentas y gastos de la dignidad episcopal de Vich* ⁴⁶ consta que la mitjana del quinquenni 1770-1774 de les quantitats obtingudes per aquest concepte a les localitats sota domini de la mitra fou de 342 lliures anuals, força inferior a l'obtinguda per censos per senyoria, que puja aproximadament 850 lliures anuals.

La darrera percepció senyorial que assenyalarem és el delme. Aquesta deu ésser segurament la càrrega senyorial més pesada sobre les explotacions agrícoles que estudiem. La forma en què aquesta percepció és comptabilitzada fa impossible de calcular-ne la importància. I més si tenim en compte que no tots

45. El mas Madriguera es va adquirir mitjançant la compra en primer lloc del dret de lluir i quitar i, després, del domini útil. Destaca el fet que es pagà quasi la mateixa quantitat per tots dos conceptes.

46. AEV, Arxiu de la Mensa, lligall 844.

els productes eren objecte d'aquesta imposició. Per tal de confirmar, però, la importància del delme dins els drets senyorials, podem veure la proporció entre censos i el delme que hi ha en les rendes del bisbe de Vic. Els termes que indica la taula eren de domini directe de la dignitat episcopal de Vic, i com a senyor el bisbe rebia delmes i censos:

Rendes senyorials del bisbe de Vic (mitjana de 1771-1775):⁴⁷

	lliures	
	<i>censos</i>	<i>delme</i>
Santa Eulàlia de Riuprimer	77,4	1.104,75
Sallent	173,7	2.151,45
Artés i Horta	171,4	2.421,05
Caldes de Montbui	10,0	716,7

Dins el total d'ingressos que calcula l'anònim redactor del *Plan*, el delme explicitat (en alguns llocs estava arrendat amb altres drets) representa un 72,3 %. Crec que això confirma la importància bàsica d'aquest dret dins el règim senyorial vigent a l'època a la major part de Catalunya.

Podem concloure, doncs, pel que fa a les rendes senyorials, que la importància dels censos en diners era molt petita davant les percepcions en espècie, i que el delme era, sens dubte, la càrrega més important del règim senyorial sobre el propietari del domini útil. Més difícil és deduir l'evolució de la part de la renda global agrària que anava a parar a mans del perceptor de drets senyorials. Bé que el fet que el delme, en un principi una part proporcional de la producció, fos el més important component de la renda senyorial fa pensar en una estreta relació entre l'evolució d'aquesta i la de l'ingrés agrícola global, cal tenir en compte que una part de l'increment de la producció podria haver estat degut a productes que no eren objecte de detracció en concepte de delme. Aquesta possibilitat, bé que implícita en alguns documents, no he pogut confirmar-la ni quantificar-la per a la comarca estudiada. Cal pensar, si de cas, en una evolució de les rendes senyorials a un ritme de creixement inferior a l'ingrés global.

El propietari no explotador

Les xifres sobre les quals hem basat aquest treball són directament indicadores de l'evolució de les rendes d'un propietari no explotador, que extreu el producte de les seves propietats mitjançant un contracte de masoveria, les característiques del qual s'han descrit més amunt.

Ja s'ha vist com és en els moments de punta dels preus barcelonins que l'ingrés que obté la propietat dels masos, conseqüència de la venda del terç de la producció que rep, puja proporcionalment més que no pas el preu. Segurament això és degut a les tàctiques de venda, que inclouen, probablement, emmagatzematge i sortida al mercat en el moment de preus més alts. Institucions com les propietàries de les explotacions que ens ocupen disposaven de fortes quantitats de grans, de diverses procedències, la qual cosa els permetia d'obtenir

47. *Plan de rentas y cargos...*, op. cit.

avantatges de la seva situació. De fet, això és el que sembla deduir-se de l'èxit de les mesures d'escorcoll de dipòsits de grans preses a Vic l'endemà de la crisi del 1789. Segons l'ajuntament, se'n van trobar 2.000 quarteres, retingudes per diferents habitants de la ciutat.⁴⁸

Pel que fa a l'evolució secular, moltes consideracions ja han estat fetes en examinar l'ingrés i les seves relacions amb la producció i els preus. Resta ara valorar la renda neta extreta per la propietat. Les despeses que consten en els llibres de comptes fan referència als censos en diners per senyoria, dels quals ja s'ha parlat, obres i altres pagaments d'origen divers (advocats, salari dels «vigilants» de l'entitat propietària, etc.). En general, la renda neta de la propietat devia evolucionar amb un increment una mica més ràpid que el de l'ingrés, en mantenir-se algunes despeses, en forma monetària, al mateix nivell.

Com s'ha dit, el Capbreu i l'Església de la Pietat posseïen aquestes explotacions en representació d'un grup de «fundadors», diferents a cada explotació, que eren remunerats per «celebracions», pagaments d'un tant per cent fix del capital invertit, que variaven la freqüència en funció dels excedents d'explotació de les diverses finques. Aquest percentatge fou del 5 % fins el 1770, i del 3 % posteriorment. Podem examinar la rendabilitat que la propietat extragué d'algunes explotacions.

Al mas Gorumbau, fins el 20 d'agost de 1770, hi hagué despeses per valor de 10.500 lliures, 7.370 de les quals corresponen a les 21 celebracions pagades en el transcurs dels 41 anys d'anotacions. Un ritme aproximat d'una celebració al 5 % cada dos anys, un 2,5 % anual. Des del 1770 fins al tancament de comptes d'agost de 1800 consten pagades 72 celebracions al 3 %, una rendabilitat anual aproximada del 7,2 %.

Al mas Gurri, entre el 1749 i el 1760, hi ha només dues celebracions al 5 %, una rendabilitat anual quasi nulla, cosa que ja s'havia fet saber als inversors segons una nota que apareix en el mateix llibre.⁴⁹ Després, entre el 1760 i el 1769 hi ha 7 celebracions al 5 %: un 4 % anual de rendabilitat. Entre el 1770 i el 1800 hi ha 35 celebracions al 3 %, un 3,5 % anual aproximat de rendiment mitjà. Obres i altres despeses s'emporten l'augment sensible de l'ingrés, que partia, a més, d'una base molt baixa.

Al mas Bigues, des del 1748, data de compra, fins el 1763, consten 6 celebracions al 5 %: un 2 % aproximat de rendabilitat anual. Entre el 1765 i el 1770 el rendiment és del 3 % anual. Des del 1771 fins el 1800 es feren 39 celebracions, que significaren un 4 % anual de rendabilitat.

La rendabilitat, com era d'esperar, pujà a cotes relativament altes als masos on havia augmentat sensiblement la producció. S'ha de tenir en compte, però, que les entitats propietàries dugueren a terme una activa política d'obres de millora de les cases i de les explotacions, i és aquest concepte un dels més importants en el gruix de despeses.

En qualsevol cas, si aquestes dades són indicadores del rendiment que s'obté d'una inversió en activitats agrícoles a les comarques que són fora del nou corrent vitícola, podem establir l'escàs atractiu d'aquestes activitats per als capitals.

48. AMV, *Cartes de la ciutat*, 2 de març de 1789, al baró de Serrahí.

49. «Se creu que no reddituarian com si fossen esmersades a for censal. Però no obstant això no té obligació lo R. Capbreu de fer celebrar y cumplir las obligaciones sinó segons los réddits y productos que resultaran del dit mas Gurri», llibre del mas Gurri.

El propietari explotador

En la introducció d'aquest treball es feia constar que en l'estructura de la propietat de la terra a la comarca destacava la figura del propietari directament explotador.

Les xifres i dades que hem vist no aclareixen d'antuvi el problema de l'evolució de la situació econòmica d'aquest grup social, però l'anàlisi de les magnituds que reflecteixen permet de fer certes consideracions, encara que sense possibilitat de quantificació.

Per al propietari explotador, els dos components de l'ingrés, el preu i la quantitat, tenen un valor diferent del que representen en la formació del mateix ingrés. Havia de fer cara a unes despeses en espècie, les més importants de les quals eren la llavor i el manteniment de la família (mà d'obra) i del bestiar de treball. En l'extensió de l'explotació que es troba en aquesta comarca, les despeses que comentem significaven una part important de la producció. Ha estat molt ben definit el problema d'aquest grup social en dir que quan la producció era fluixa es reduïa molt més que proporcionalment el seu ingrés, o es trobava convertit en comprador de grans quan el preu, a conseqüència de l'escassetat, solia ésser més alt.⁵⁰

En aquest sentit, el fet que preus i collites no estiguessin tan estretament relacionats com en un mercat tancat oferia a aquests propietaris productors oportunitats de guanys, ja que els preus alts no es produïen forçosament un any de collita curta, i disposaven d'excedent per a vendre. No s'ha pogut establir el mecanisme que es posava en moviment en el cas de collites insuficients, però si blats d'altres llocs, evitaven, en aquests moments, la puja important del preu, això podia ser també favorable al productor, si s'havia de convertir en comprador de blats.

El que cal destacar en el mecanisme de guany del pagès explotador és que qualsevol increment de la producció que no significués una puja molt forta de les despeses tenia més importància que no pas un augment dels preus agrícoles. A la vista de l'augment secular de l'ingrés global agrícola podem afirmar que el pagès propietari també millorava les seves condicions. I les millorava com a conseqüència que aquest augment era degut, en part, a un increment de la producció, que permeté a l'explotador de disposar per a la venda d'una quantitat superior del producte agrícola, i gaudir, a més, de preus més alts. La millora de la situació del pagès propietari fou superior a l'augment de l'ingrés global de l'explotació, i, per tant, també superior a l'augment d'ingressos de propietaris no explotadors i d'altres perceptors de renda agrària.

Cal citar, en aquest sentit, algunes informacions de diversa mena, referides al grup de pagesos propietaris i a la seva presència en diverses activitats fora de l'explotació agrícola. P. Vilar i altres investigadors han parlat de la presència de pagesos benestants, «de les masies», en afers comercials, com ara l'arrendament de drets senyorials i el comerç d'aiguardents. Un pagès de la nostra comarca amb interès i capacitat econòmica per dedicar-se a aquests assumptes difícilment ho haguera fet en el camp dels aiguardents, atès que a la comarca no hi havia ceps. Però, en canvi, sí que sembla lògic de trobar membres d'aquest

50. E. LABROUSSE, *Fluctuaciones económicas e historia social* (Madrid, Tecnos, 1962), ps. 209-226.

grup social en l'arrendament de drets senyorials i de drets de propietat (les parts de la collita corresponents a un propietari no explotador), que eren importants i nombrosos a la comarca. Doncs bé, aquesta presència, que la millora de les condicions del pagès explotador hauria hagut de potenciar, no sembla pas que es produís. En les sèries d'arrendaments de drets reials que cita Vilar⁵¹ només hi trobem cinc noms de Vic i comarca, un dels quals agent el 1715, i els altres arrendataris i garants el 1742, a la circumscripció de Moià. D'aquests cinc, l'agent és «revenedor», i els altres quatre artesans. La comarca no és representada en proporció a la importància que tenia en el moment i no ho és gens el darrer quart de segle, quan el grup de pagesos explotadors havia millorat notablement la seva situació.

D'altra banda, dins de la petita mostra de documents notariaus citats abans tampoc no pot parlar-se de presència de propietaris explotadors en l'arrendament de drets de propietat.⁵² Aquests arrendaments són nombrosos a la comarca, i eren promoguts tant per propietaris eclesiàstics com per nobles o altres de no residents.

Aquests indicis no permeten d'afirmar amb fonament que el grup pagès de millor situació econòmica no intervingués en els processos d'inversió de capital, i molt menys que no existís un grup amb possibilitats de fer-ho. Però, de tota manera, aquests i altres indicis criden l'atenció sobre mecanismes d'extracció de renda distints dels drets senyorials, i, concretament, sobre el sistema financer imperant a l'època. El volum de renda que prengué aquest camí, la personalitat econòmica dels que intervenien en un o altre costat del procés, les característiques mateixes del sistema i de les institucions que hi prenién part, les relacions jurídico-econòmiques que comportava aquest fenomen, etc., són aspectes importants, potser determinants de les relacions de producció vigents a l'època que estudiem. La interpretació de tots els processos apuntats en els paràgrafs anteriors pot quedar fortament alterada per aquests aspectes, avui pràcticament desconeguts. Els canvis qualitatius i quantitius que en el temps presentin tots els elements que intervenen en el sistema financer poden ser també elements decisius com a indicadors de l'evolució del sistema en el seu conjunt.

El masover, el llogater, el parcer, el jornalier

Dins el grup de perceptors de renda no propietaris de drets sobre la terra hi havia fortes diferències. El masover rebia els seus ingressos, com hem vist, de la disposició d'una part (2/3) de la collita, i havia de fer cara a les despeses d'explotació. La seva situació era semblant a la del pagès propietari, amb la important diferència de la detracció d'una part de la producció agrícola per a satisfer la propietat, així com un pagament fix en diners. D'altra banda, la producció ramadera solia quedar únicament com a benefici del masover. En qualsevol cas, aquest grup hauria millorat la situació si l'augment de la producció no hagués quedat ofegat per l'augment de les despeses d'explotació, cosa molt improbable, atesa la forta puja dels preus dels productes agraris.

El llogater pagava al propietari tan sols una quantitat fixa en diners. El risc

51. P. VILAR, *op. cit.*, III, ps. 505-523.

52. Cf. C. SUDRIÀ, *Aspectes...*, *op. cit.*, ps. 21-22.

dels augments o les disminucions de producció anava únicament a càrrec seu, i és molt probable que la renda establerta augmentés durant el segle. Aquesta forma de contractació era poc freqüent, i només es donava a les explotacions de muntanya. Segurament raons de llunyania per al transport de parts de la producció i el fet que l'activitat més important devia ésser ramadera aconsellaven aquesta forma de contracte. L'Església de la Pietat tingué arrendat el mas Sala de Viladrau en aquestes condicions entre el 1749 i el 1777. L'evolució de la renda en diner rebuda fou:

Del 1749 al 1754	275 lliures
Del 1755 al 1759	290 lliures
Del 1760 al 1777	300 lliures

Després, les condicions establertes foren semblants a les de les altres explotacions, però es mantingué una quantitat molt important de pagament anual en diner. La manca d'informació sobre l'evolució de la renda d'aquest tipus de contracte fa impossible de concloure res sobre la situació econòmica durant aquell segle del pagès llogater.

El contracte de parceria era també poc usual a la comarca de Vic. Únicament l'he trobat en algunes explotacions de producció hortícola dels voltants de Vic. Les condicions establertes entre propietari i parcer eren de participació a parts iguals en les despeses i en el producte. L'Església de la Pietat explotava amb aquests tractes l'horta de Quíngles, a la vora del riu Mèder, a Vic, que probablement era de regadiu. L'evolució dels ingressos procedents d'aquesta explotació és semblant, pel que fa al ritme d'augment secular, a la de les masoveries de creixement mitjà (Pujol, Vilamajor). La manca d'informacions sobre l'evolució dels preus de productes d'horta no permet de referir aquest augment a l'increment de la producció o a la puja dels preus. De tota manera, en aquestes condicions, la situació del parcer anà millorant notablement al llarg del segle.

Sobre la situació econòmica del jornalier, no en tenim cap informació. La puja dels preus de subsistència devia ser, però, superior a l'augment dels salaris. No sabem tampoc la importància dels jornaliers dins l'estructura social de la comarca. De tota manera, no crec que sigui acceptable sense demostració la tesi de la pràctica inexistència d'aquest grup. He pogut consultar una sèrie de contractes a rabassa morta sobre terres del terme del Brull; aquests contractes són signats quasi exclusivament per «bracers». Les terres devien ésser molt marginals, si hem de jutjar per les condicions: entrada, un capó i 1/7 part de la collita anual de raïm per a l'amo.⁵³

En qualsevol cas, cal una reflexió més profunda sobre l'estructura social i de la propietat de les comarques de la Catalunya Vella per tal de tractar d'introduir una anàlisi sobre l'evolució de la situació econòmica dels diferents grups.

53. Les condicions normals dels contractes a rabassa morta que exposa E. Giralt (*El conflicto rabassaire y la cuestión campesina en Cataluña hasta 1936*, «Revista de Trabajo», Ministerio de Trabajo, núm. 3, 1964, ps. 52-55), són més favorables al propietari (parts a mitges o al terç).

APÈNDIX

Explotacions propietat del Capbreu del bisbat de Vic

Mas Gurri de Vall

Parròquia i terme de Taradell

La compra fou feta el 1752. Hi ha anotacions entre el 1749 i el 1866

Mas Gorumbau

Terme de Taradell

Fou comprat després d'haver estat posat a subhasta pública. Hi ha anotacions entre el 1730 i el 1865

Hisenda del reverend Andreu Llucià

Parròquia i terme de Vic

Són terres soltes i separades. Hi ha anotacions del 1749 al 1869

Mas Madriguera

Terme de Taradell

Adquirit per concòrdia l'any 1704, després d'intents d'execució per deutes. Hi ha anotacions entre el 1734 i el 1866.

Explotacions propietat de l'Església de la Pietat de Vic

Mas Pujol de Roda

Terme de Roda de Ter, parròquia de Tavèrnoles

Hi ha anotacions entre el 1745 i el 1839

Mas Bigues i terres que foren de Travaria

Parròquia i terme de Vic

Són terres soltes. Hi ha anotacions entre el 1748 i el 1833

Mas Coma i caseta de Paracolls

Parròquia i terme de Malla

Hi ha anotacions entre el 1730 i el 1838. Són dos masos

Mas Vilamajor

Parròquia i terme de Tona

Hi ha anotacions entre el 1728 i el 1838

La Coromina d'Osona o Pratjussà

Parròquia i terme de Gurb

Hi ha anotacions entre el 1743 i el 1831

TAULA 1. *Ingressos anuals de la propietat en concepte de part de la collita (en lliures)*

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1728								288,—	
1729								253,—	
1730		176,6					74,8	262,—	
1731		176,6					68,9	262,—	
1732		176,6					68,4	262,—	
1733		196,—					77,3	242,—	
1734		196,—		99,1			63,—	242,—	
1735		196,—		130,—			63,—	242,—	
1736		196,—		130,—			63,—	242,—	
1737		202,5		130,—			81,—	242,—	
1738		202,5		130,—			81,—*	242,—	
1739		202,5		130,—			108,—	218,2	
1740		202,5		130,—			81,7	204,6	
1741		200,—		130,—			81,7	204,6	
1742		200,—		130,—			81,7	204,6	
1743		200,—		130,—			81,7	204,6	126,—
1744		200,—		130,—			92,5	207,5	126,—
1745		136,7		130,—	116,3		92,5	207,5	126,—
1746		175,3		170,9	119,8		92,5	207,5	126,—
1747		205,3		161,—	160,7		92,5	207,5	130,—
1748		240,2		248,2	169,4	70,8	128,9	295,9	130,—
1749	60,—	124,5	46,1	154,—	161,4	121,6	119,1	295,9	130,—
1750	99,—	251,7	57,1	232,—	212,8	162,3	171,3	276,—	130,—
1751	90,2	214,8	58,2	177,5	214,2	104,7	214,1	325,7	104,7
1752	98,8	180,2	65,5	181,9	202,—	142,5	224,5	68,—	106,1
1753	63,3	117,—	22,7	141,9	123,8	57,3	85,5	145,9	41,8
1754	72,1	146,4	33,9	133,9	211,5	139,1	175,5	173,6	121,7
1755	54,1	197,—	38,—	117,—	40,3	133,2	142,6	280,6	108,2
1756	84,2	222,—	59,1	119,6	147,7	139,8	170,4	255,1	133,2
1757	63,9	199,9	50,5	150,1	83,9	159,2	173,8	235,4	154,6
1758	70,0	212,4	64,1	141,—	318,—	201,6	181,9	277,—	130,4
1759	85,7	299,3	62,7	180,3	248,—	155,9	199,5	252,—	154,8
1760	84,3	299,6	88,7	163,2	321,7	160,5	223,—	352,9	165,5
1761	75,—	255,8	53,3	150,9	237,9	144,9	161,3	204,6	130,7
1762	71,3	243,8	48,5	163,4	222,2	178,6	174,6	246,—	118,6
1763	109,8	371,3	77,6	139,5	226,6	171,8	181,9	309,9	159,7
1764	102,3	347,5	64,1	157,6	282,—	142,8	192,—	360,—	143,2
1765	96,4	222,8	43,6	120,4	266,8	150,2	176,5	217,3	153,—
1766	102,7	348,5	72,7	155,6	304,—	226,4	227,2	365,—	239,—
1767	110,9	363,5	88,9	186,4	238,7	196,3	240,6	362,7	204,—
1768	110,8	244,9	54,1	191,—	190,9	128,6	170,3	277,9	124,8
1769	82,3	233,9	70,—	202,4	206,3	156,3	174,2	285,4	175,4
1770	98,6	267,1	56,4	235,—	215,6	161,9	176,9	296,5	204,1
1771	83,3	226,7	54,5	162,1	181,6	143,2	162,7	190,7	103,6
1772	118,3	272,4	71,9	235,9	211,1	158,9	192,9	372,2	166,—
1773	131,4	450,9	72,1	334,9	311,4	261,5	268,1	423,4	205,3
1774	77,—	480,4	68,8	299,2	260,4	145,1	311,4	486,7	149,4
1775	91,—	211,5	51,7	210,6	305,9	147,6	189,1	309,3	120,7
1776	101,6	449,8	57,9	280,2	253,—	191,9	203,2	252,8	218,4
1777	119,2	453,9	50,2	265,3	429,8	164,8	259,9	429,1	206,8
1778	95,7	408,2	72,—	139,5	363,1	199,4	170,5	450,5	282,5

* Fins el 1738 només es comptabilitzava una part de l'explotació.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1779	99,6	230,1	69,8	239,6	377,8	149,7	154,8	152,1	162,5
1780	133,4	609,1	80,2	303,—	328,9	229,—	262,4	390,4	248,7
1781	119,8	465,9	81,6	285,8	385,5	214,2	262,5	380,6	189,9
1782	122,—	665,3	47,—	343,8	378,5	188,9	275,9	448,8	206,—
1783	186,4	424,3	79,6	364,3	466,3	236,—	250,8	124,2	133,2
1784	157,5	561,2	92,2	333,7	387,7	222,1	339,2	496,7	217,8
1785	150,4	672,8	90,6	338,—	432,4	279,2	262,5	411,3	326,6
1786	145,5	525,2	67,4	307,8	411,4	209,—	243,7	471,—	231,5
1787	139,6	644,2	79,—	300,3	424,2	203,4	293,9	422,1	226,5
1788	161,4	484,5	74,1	354,7	506,3	175,1	215,2	414,6	169,4
1789	242,4	829,9	122,6	591,—	484,3	353,1	348,5	440,3	351,3
1790	165,6	660,1	74,4	380,2	410,2	261,—	310,1	466,2	275,2
1791	175,8	470,5	79,4	406,—	496,3	225,9	240,8	293,2	229,—
1792	243,1	926,4	133,5	591,6	504,—	268,—	384,—	521,1	348,4
1793	266,4	1.164,2	154,7	567,6	583,5	372,—	592,—	782,1	402,4
1794	237,5	825,—	104,6	403,6	310,8	265,4	480,9	848,6	348,8
1795	289,3	844,1	134,3	566,3	450,—	422,6	478,5	525,7	379,2
1796	262,6	1.417,4	155,4	544,—	556,—	376,7	551,7	958,—	573,9
1797	203,2	798,4	86,5	349,6	436,4	305,1	442,4	519,1	361,4
1798	191,9	538,4	76,8	410,—	642,1	202,3	291,4	446,5	206,—
1799	114,4	234,3	154,—	339,6	512,4	450,—	511,5	711,9	379,9
1800	195,7	838,5	72,5	384,7	494,1	264,9	439,4	731,1	309,2
1801			104,7		554,2	333,—	518,5	756,7	397,1
1802			93,2		670,6	404,4	599,2	925,3	429,8
1803			163,2		574,5	306,2	485,5	754,4	396,—
1804			89,6		543,—	274,3	353,5	901,8	332,8
1805			91,7		399,—	383,6	351,—	484,7	424,9
1806			135,6		125,8	153,5	473,—	713,9	300,9
1807			105,8		237,2	264,4	328,7	460,2	403,4

TAULA 2. *Ingressos anuals en concepte de part de la collita. Mitjanes mòbils de l'any de referència i els dotze anteriors. Base 1761 = 100*

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1740								101,9		84,4
1741								99,2		84,7
1742		92,8						97,7		83,5
1743		93,6						95,9		83,2
1744		94,5						94,1		83,2
1745		93,0						92,4		83,4
1746		92,3		83,2				91,3		83,5
1747		92,6		86,2				90,2		81,5
1748		94,2		92,0				91,9		82,7
1749		91,6		93,2				93,6		84,8
1750		93,4		98,2				94,7		86,8
1751		93,9		100,5		64,1		97,4		88,6
1752		93,0		103,0		69,3		92,6		90,5
1753		89,9		103,6		69,5		90,7		92,2
1754		87,9		103,8		73,7		89,7		93,4
1755		87,8		103,2		76,4		92,2	93,5	94,0
1756		88,6		102,7		80,4		93,8	93,9	93,4
1757		88,6		103,7	77,8	84,0		94,6	95,7	94,1
1758		91,4		104,2	85,8	88,0		96,9	96,0	95,8
1759		96,0		104,7	90,9	92,7		98,3	97,7	97,8

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1760		99,4		104,8	97,3	95,9	98,5	102,9	100,0	100,4
1761	100,0	100,0		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1762	101,1	104,4	100,3	100,5	102,4	103,1	102,5	98,4	99,3	98,9
1763	102,2	108,8	103,3	95,9	103,0	103,6	102,9	99,5	101,1	98,7
1764	103,4	113,6	104,1	95,0	105,6	105,7	101,9	100,6	103,5	99,0
1765	103,2	115,2	101,0	91,9	108,2	106,2	99,8	105,3	106,4	99,7
1766	107,1	123,7	108,1	92,6	115,3	115,4	106,1	112,3	118,7	101,9
1767	111,0	131,7	116,0	95,2	116,4	118,6	109,0	118,3	123,8	105,1
1768	116,7	133,5	118,3	98,8	122,4	118,3	110,3	118,2	124,8	108,7
1769	116,5	133,9	119,8	102,9	124,7	119,2	110,4	119,2	127,4	112,1
1770	119,9	136,4	120,7	107,0	129,9	119,4	110,6	121,1	130,5	114,0
1771	121,3	136,9	119,3	108,0	124,5	116,2	109,7	118,4	128,8	115,8
1772	124,5	135,9	120,6	110,8	123,1	116,3	109,4	122,2	129,5	117,2
1773	129,2	141,5	118,3	119,2	122,7	121,9	111,4	124,5	132,0	120,4
1774	129,4	149,7	120,5	126,4	123,6	121,9	118,1	133,4	133,2	122,9
1775	131,4	148,5	120,9	128,7	126,9	120,2	118,8	135,5	133,3	126,2
1776	130,6	151,4	118,1	135,6	127,9	121,3	119,7	133,6	136,9	127,9
1777	132,3	155,3	116,1	140,9	133,8	122,5	122,7	135,8	140,9	129,3
1778	132,2	162,2	120,2	141,8	137,6	125,2	122,5	143,3	148,9	130,9
1779	131,9	157,8	119,8	146,0	140,5	121,0	119,2	136,5	144,2	131,1
1780	134,1	166,8	118,5	151,7	144,1	122,8	120,2	137,4	146,9	131,8
1781	135,0	175,0	122,5	156,3	151,8	127,5	124,3	140,6	151,0	133,0
1782	139,0	190,8	119,2	163,2	158,6	129,3	128,9	145,8	152,9	135,8
1783	147,8	196,6	122,5	169,6	168,6	133,3	132,2	140,3	148,5	138,8
1784	155,2	208,9	127,9	177,9	176,7	137,7	140,0	150,1	155,6	140,4
1785	158,4	223,6	130,5	182,9	185,5	144,3	143,1	151,3	165,5	143,5
1786	159,8	226,3	129,9	181,6	189,5	141,4	142,0	152,8	167,1	142,8
1787	166,1	232,4	131,3	181,7	196,0	144,6	141,3	150,8	171,9	142,5
1788	173,1	242,4	134,5	188,7	203,9	146,1	142,4	154,1	175,0	143,6
1789	187,2	256,4	143,8	203,9	213,1	154,9	148,9	160,1	183,2	148,7
1790	191,8	263,9	147,2	209,5	212,3	160,2	151,1	161,3	187,4	151,3
1791	199,8	266,2	148,3	222,6	217,6	161,7	154,3	156,3	184,1	153,1
1792	214,2	291,8	157,4	239,8	222,6	168,2	164,5	168,0	195,7	155,0
1793	227,4	312,2	168,0	252,7	232,7	176,0	179,2	180,5	205,2	162,0
1794	239,2	325,4	171,3	258,5	229,7	178,8	188,9	195,4	215,1	168,2
1795	255,9	332,0	183,8	269,4	232,5	191,6	198,0	197,8	225,8	177,3
1796	263,6	368,5	194,6	278,2	236,1	199,4	211,4	224,4	253,1	186,4
1797	268,1	377,2	193,8	279,0	238,0	203,9	216,0	225,1	262,1	191,0
1798	272,3	372,3	191,8	282,5	246,3	199,7	217,3	226,2	254,6	196,1
1799	269,2	361,6	204,2	284,1	250,3	212,9	229,2	233,9	263,8	205,4
1800	274,8	368,8	203,3	288,2	253,1	216,3	235,7	243,7	268,9	212,2
1801			207,7		255,0	224,9	249,2	254,6	283,0	216,2
1802			203,4		262,4	227,8	260,4	270,0	287,9	219,2
1803			216,2		268,9	230,2	268,2	279,2	295,4	223,8
1804			217,6		270,7	232,9	273,2	298,5	301,8	232,2
1805			211,6		266,6	239,2	271,8	297,4	306,6	239,1
1806			208,9		248,4	227,3	266,5	295,2	300,3	234,8
1807			209,1		245,5	227,2	259,7	282,9	303,7	

- (1) Gurri
 (2) Gorumbau
 (3) Lluçà
 (4) Madriguera
 (5) Pujol
 (6) Bigues
 (7) Coma
 (8) Vilamajor
 (9) Coromina
 (10) Preus del blat a Barcelona (P. VILAR, *op. cit.*, III, p. 387). (El càlcul és nostre)